

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З МАЙБУТНІМИ ОФІЦЕРАМИ ЗАПАСУ

УДК 378.13

О. М. Маслій

М. А. Бутник

Процес реформування Збройних Сил України потребує значних перетворень в організації підготовки військових фахівців, якість яких не повною мірою відповідає сучасним вимогам до офіцерських кадрів. У зв'язку з розгортанням підготовки офіцерів запасу із студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) ця проблема є актуальною для багатьох військових ВНЗ [1].

Різні аспекти організації підготовки офіцерів запасу в Україні були предметом дослідження в роботах В. С. Воловник, С. В. Васечко, В. Г. Головань, М. О. Дроздова, Є. М. Подтергери, В. О. Ройляна та інших [2–4]. Це свідчить про актуальність проблеми підготовки військових офіцерів із студентів ВНЗ. У системі вищої військової освіти ведеться пошук шляхів усунення існуючих недоліків і вдосконалення системи їх підготовки, зокрема, практичної підготовки офіцерів запасу.

Відповідно, метою статті є окреслення деяких методичних аспектів організації практичних занять зі студентами, які навчаються у військових ВНЗ за програмою офіцерів запасу.

Як відомо, практичне заняття – це вид навчального заняття, під час якого викладач організує засвоєння курсантами (слухачами, студентами) теоретичних положень навчальної дисципліни шляхом індивідуального виконання спеціально сформульованих завдань та сприяє формуванню у них вмінь та навичок практичного застосування цих теоретичних положень.

Виходячи з цього, організація практичного заняття повинна принципово відрізнятися від заняття теоретичного виду: на ньому необхідно створити умови для виконання завдань кожним студентом. Тому на перший план виходить конструювання занять.

При конструюванні практичних занять доцільно визначити:

1. Мету їх проведення.
2. Місце проведення заняття.
3. Зміст підготовки до практичних занять викладача, його помічників, студентів.
4. Матеріальне забезпечення занять.
5. Документацію (плани, завдання, методичні вказівки, технологічні картки тощо), яку необхідно підготувати, а також терміни її видачі поміщикам керівника занять і студентам.
6. Послідовність проведення вступної, основної та заключної частини заняття й їх зміст.
7. Найбільш ефективні форми і методи навчання, що доцільно використовувати для досягнення навчально-виховних цілей практичних занять.
8. Навчальні питання, на які треба звернути увагу при виконанні студентами практичних завдань.
9. Порядок використання технічних засобів навчання, військової техніки, навчально-тренувальних засобів та іншого матеріального забезпечення занять.
10. Заходи безпеки й охорони довкілля.

Усі ці питання зазвичай розкриваються в частковій методиці викладання навчальної дисципліни. У разі її відсутності на кафедрі складаються методичні розробки на кожен модуль (модуль) робочої програми навчальної дисципліни. Виходячи із зазначеного вище, автори часткової методики (методичної розробки) повинні глибоко проаналізувати модулі професіограми, дидактичні одиниці військово-професійної інформації, що покладені в основу робочої програми навчальної дисципліни (модуля), зокрема тематичного плану; систему критеріїв визначення якості військово-спеціальної підготовки студентів; організацію їх самостійної роботи щодо практичної підготовки тощо.

Отже, методика організації практичних занять повинна відповідати всім принципам навчально-методичного і програмно-дидактичного забезпечення процесу військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів запасу.

Розглянемо окремі основні аспекти методики організації практичних занять.

Спочатку необхідно з'ясувати мету вивчення теми (модуля) та її місце у системі занять з навчальної дисципліни. Вона визначається на підставі кваліфікаційної характеристики, програми військової підготовки студентів і робочої програми військової підготовки шляхом з'ясування системи службових функцій (компетенцій) та типових завдань діяльності майбутнього офіцера запасу і вмінь вирішувати завдання, які необхідно прищепити студенту в процесі вивчення цієї теми (модуля).

Місце проведення практичних занять залежить від навчально-матеріальної бази навчального закладу. Їх необхідно проводити на зразках озброєння та військової техніки, у парках, навчальних лабораторіях, спеціалізованих класах, на навчально-тренувальних засобах, у тирах, а також у навчальних центрах (військових частинах) під час табірної збору.

У випадку обмеженої кількості окремих об'єктів (елементів) навчально-матеріальної бази необхідно передбачити кілька варіантів місць проведення практичних занять. Для реалізації принципу інтенсивного навчання можна планувати проведення практичного заняття на декількох навчальних місцях з різним матеріально-технічним (інформаційно-технічним) забезпеченням шляхом їх зміни за заздалегідь складеним планом (графіком). Таким чином можна поєднувати практичну роботу студентів на віртуальних і реальних об'єктах озброєння та військової техніки.

Але сама по собі наявність матеріальної бази не є достатньою умовою для того, щоб кожний студент виконував поставлене завдання. Викладачу необхідно заздалегідь підготувати відповідне методичне забезпечення для практичної роботи студентів у вигляді технологічних (операційних) карток, мнемонічних схем, завдань з відпрацювання нормативів, тренувань на озброєнні і техніці тощо.

У процесі підготовки до практичного заняття викладачу треба навчити студентів користуватися цими картками (схемами, завданнями), повторити з

ними прийоми дій на навчальних місцях. Практичні заняття з військово-спеціальної підготовки, як правило, проводяться на декількох навчальних (робочих) місцях, на кожному з яких повинен бути помічник керівника заняття (інструктор). Тобто, навчальна група поділяється на декілька підгруп (відділень, розрахунків, екіпажів бойової машини тощо). Під час безпосередньої підготовки до практичного заняття необхідно організувати підготовку помічників до роботи на навчальних місцях. Для цього проводяться теоретичні заняття, інструктажі, тренування, консультації.

Підготовка викладача до проведення заняття проводиться за класичною методикою, але має деякі особливості, що необхідно враховувати.

Під час попередньої підготовки викладач заздалегідь вивчає розклад занять, часткову методику викладання навчальної дисципліни, робочу програму навчальної дисципліни, відповідну літературу, підручники, керівництва (настанови) та інші керівні документи, а у розділі 2 робочої програми навчальної дисципліни – “Тематичний план вивчення навчальної дисципліни”; з’ясовує назву заняття, навчальні питання, його матеріально-технічне й інформаційно-методичне забезпечення.

У розділі 5 “Організаційно-методичні вказівки, взаємозв’язок з іншими навчальними дисциплінами” робочої програми навчальної дисципліни доцільно звернути увагу на: раціональні засоби і прийоми, які застосовуються на практичних заняттях на озброєнні та військовій техніці, навчально-тренувальних засобах, електронно-обчислювальній техніці; рекомендації з підготовки і проведення практичних занять та заходах безпеки залежно від місця їх проведення; організацію підготовки студентів та помічників до практичних занять.

Безпосередню підготовку до практичного заняття викладачу рекомендується розпочинати з таким розрахунком, щоб затвердити план проведення заняття за 2–3 дні до дати його проведення.

Після з’ясування вихідних даних викладачу доцільно вивчити методичну розробку, організувати підготовку до практичного заняття студентів, своїх

помічників і матеріального забезпечення, вивчити рівень підготовки тих, хто навчається, та особисто готуватися до заняття. З цих питань необхідно керуватися методичними вказівками методичної розробки щодо проведення цього заняття і рекомендованим кафедрою планом його проведення.

Це ж стосується підготовки до заняття помічників викладача. Необхідно поставити їм завдання, визначити терміни його виконання, провести консультацію або тренування, перевірку знань техніки безпеки на кожному навчальному місці; навчити користуватися операційними (технологічними) картками, завданнями тощо та вести облік виконання практичних дій студентів на навчальних місцях; визначити порядок отримання матеріальних засобів (зразків озброєння і військової техніки) на заняття, обслуговування після експлуатації та повернення на місця зберігання. Особливу увагу необхідно приділяти практичним заняттям з виконанням вправ стрільб, водіння бойових машин, роботі на військовій техніці, виконанню нормативів.

Ефективність практичних занять багато у чому залежить від підготовки до них студентів. Виходячи з цього, викладач повинен організувати їх самостійну роботу, під час якої повторити необхідні теоретичні положення, надати студентам можливість виконати окремі прийоми (дії) на техніці (озброєнні) або навчально-тренувальних засобах. Для цього на кафедрі розробляються завдання студентам на підготовку до занять з використанням технологічних (операційних) карток.

У процесі безпосередньої підготовки до проведення заняття викладач контролює перебіг виконання поставлених завдань щодо підготовки до нього своїх помічників і студентів, організує заходи щодо усунення виявлених недоліків та готує матеріальне забезпечення для його проведення. Після з'ясування (узгодження) усіх питань, пов'язаних з організацією практичного заняття, викладач складає план його проведення, який затверджує порядком, установленим у ВНЗ.

Сучасне інформаційне суспільство надає широкі можливості щодо матеріально-технічного забезпечення навчальних занять. Разом із традиційними

матеріальними об'єктами, апаратурою загального і спеціального призначення зараз у розпорядженні викладачів є інформаційно-електронні засоби навчання, комп'ютерні комплекси, тренажери тощо. З усього різноманіття навчально-матеріальної бази кафедра повинна підготувати на кожне заняття конкретний комплект матеріально-технічних засобів, який, по-перше, відповідав би програмі навчання та, по-друге, максимально забезпечував засвоєння навчального матеріалу.

Напередодні дня проведення заняття викладач особисто перевіряє наявність, стан і готовність усіх елементів матеріального забезпечення, необхідного для його проведення. Виявлені недоліки повинно бути усунуто за допомогою навчально-допоміжного складу кафедри (навчально-тренувального комплексу), обслуги бойових машин.

Звичайно, вище викладено загальний алгоритм підготовки до проведення практичного заняття, яким викладачу необхідно користуватися творчо, ініціативно, урахувавши реальні умови та спеціальність, за якою навчаються студенти у ВНЗ.

Як відомо, основною метою практичних занять є прищеплення студентам умінь і навичок. Тому основними методами їх проведення є практична робота, вправи та тренування. Досвід роботи військової школи свідчить, що при оптимальній організації практичного заняття не менше 70 % його часу займають практичні дії тих, хто навчається. Щоб досягти цього, необхідно до мінімуму скоротити вступну і заключну частини заняття, раціонально спланувати й організувати заняття на навчальних місцях.

Також треба звернути увагу на ведення обліку прищеплення студентам умінь (навичок) під час практичних занять. Порядок і форма цього обліку встановлюється ВНЗ або кафедрою. На наш погляд,

оптимальним варіантом є ведення карток індивідуального обліку прищеплення студентам умінь (навичок), виконання нормативів тощо.

Після проведення практичного заняття викладач заповнює документацію, аналізує перебіг заняття, рівень підготовки студентів, визначає заходи щодо покращення його якості та індивідуальної підготовки студентів.

Отже, подальше підвищення якості підготовки офіцерів запасу, насамперед, залежить від їхньої практичної підготовки. Запропонована у статті методика організації практичних занять є достатньо адаптивною і може бути використана при підготовці військових фахівців різних спеціальностей.

Список використаної літератури

1. Про військову підготовку студентів за програмою офіцерів запасу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року № 866 (зі змінами та доповненнями).

2. Воловник, В. С. Деякі чинники й умови забезпечення ефективності організації підготовки офіцерів запасу Збройних Сил України / Воловник В. С., Васечко С. В., Подтергера Є. М. // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : ВІКНУ, 2008. – Вип. 12. – С. 169–175.

3. Дроздов, М. О. Психолого-педагогічні проблеми підготовки офіцерів запасу в сучасних умовах / Дроздов М. О., Подтергера Є. М., Болотіна Т. Н., Жаров Г. Б. // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : ВІКНУ, 2009. – Вип. 19. – С. 201–204.

4. Бутник, М. А. Основи методичної роботи у Військовому інституті Одеського національного політехнічного університету : навчально-методичний посібник / Бутник М. А., Головань В. Г., Дроздов М. О., Ройлян В. О. – Одеса : ВІ ОНПУ, 2010. – 128 с.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент Полюк В. С.